

Milline see läinud sügis siis ikkagi oli?

Lühidalt öeldes: tänavune sügis oli keskmisest kergelt jahedam, kuivem ja päikeselisem. Kas oli nii?

AIN KALLIS

klimatoloog

Enamik inimesi ei ole kunagi rahul palga (pensioni), ülemuse (abikaasa, valitsuse jms) ega ilmaga – ikka arvatakse kõrvetada saavat või et tehakse külma. Aga ilma saab vähemalt kartmatult kiruda...

Aastaaegadest on sagedamini kriitikat kuulnud just sügis kui üleminekuperiood mahedamalt suvelt karmile talvele. "Parem soojas surra kui külmas kõngeda," ütleb ka vanasõna.

Soe sügiskuu

Läinud kolm kalendrilit (meteoroloogilist) sügiskuud polnud tänavu sugugi kõige hullemad: Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati ilmateenistuses 6,1° (pikaajaline keskmine ehk norm 6,5°). Jahedam küll kui kahel viimasel aastal, kuid ligi neli kraadi soojem kui jubedal 1993. aasta sügisel. Alates aastast 1961 on 18 sügist olnud tänavusest vilumad.

Meeldivaim kuu sel aastal oli september – kuivuselt (15 mm) kuues koht Tartu-Tõravere ilmajaama pingereas alates 1866. aastast. Kogu Eesti territooriumi kohta arvutati keskmiseks vihmakoguseks 28 mm (norm 64 mm).

Õhusoojuselt olid sügiskuu mõned päevad suvised (24,1° Valgas 11. septembril), kuu keskmiseks arvutati samuti üpris kõrge 13 kraadi (norm 11,5°).

Septembrisse jäävad mitmed rahvatarkuse kohalt olulised daatumid nagu pööri- ja mihklipäev. Esimene neist oli soojapoolne ja kuiv, seega peaks talv tulema äkitselt ja olema lumerohke.

Mihklipäevaga on asi keerulisem. Teatavasti on see 29. septembril. Ilma peaks aga jälgima hoopis 12. oktoobril, kuna 1918. aastal nihutati kalendrit 13 päeva võrra! Mihklipäeva kohta teatakse Viljandimaal, et kui sellal puhub lõunatuul, ei tule lumi kunagi maha! Ja tänavu tehtigi tuul just lõunakaarest. Oli kõrge tunne küll...

2009. aasta oktoobris kurtis teenekas ilmatark Ilmar Tiismaa mihklipäeva märkide kohta: "...no ei lähe täkkesse." Tänavugi tuli esimene lumi maha (ootamatult autoomanikele) "põhjaosariikides" 25. oktoobril, esialgu kolmeks päevaks.

Püsivam, kohati 11 cm paksune valge vaip sai maha õöl vastu hingedepäeva, isegi Viljandimaal. Seda daatumit võiks pidada kliimaatilise talve alguseks (ligi kaks kuud varem kui eelmisel aastal!). Muide, kliimaatiline sügis – aeg, kui ööpäeva keskmine õhutemperatuur jääb püsivalt alla 13 kraadi – saabus

tänavu Eesti keskmisena 13. septembril (mullu nädal hiljem).

Oktoobris, viinakuul, saab rahvas harva selget päeva näha. Kuid mitte tänavu – päikest paistis isegi üle normi ehk keskmiselt 292 tundi. (Veelgi päikeselisem oli aga haridusekuu september saartel.) Teiseks, oktoobrikuu oli väga kuiv (sademeid vaid 53% normist) ja jahe – 9. kohal alates 1961. aastast.

Meeldivaim kuu sel aastal oli september – kuivuselt (15 mm) kuues koht Tartu-Tõravere ilmajaama pingereas alates 1866. aastast.

Hea vähemalt, et polnud tugevaid torme ega uputusi, nagu oli äikeseraju ajal 18. oktoobril 1967 Pärnus, kui vesi tõusis 255 cm üle keskmise ja linnaosad meenutasid Veneetsiat.

Oktoobris on esinenud ka tornaadosid: 9. oktoobril 1984 kergitas pööris Laagris katuseid ja murdis puid, tunti rahet ja nähti keravälku.

Talvekuu oli talvine

Vähemalt Tõraveres oli lumepäevi rohkem kui varasemal 17 aastal. Kuu üheksandal päeval mõõdeti Saaremaal Uue-Lõvel lume kõrguseks 28 cm. Muide, see kant saare idaosas saab viimastel aastatel palju lund just talve esimestel nädalatel, kui sadude teket ärgitab suhteliselt soe meri, mis külmema õhumassi saabumisel tekitab nähtuse, mida kutsutakse järve- ehk laheefektiks.

Ilm oli novembris väga muutlik – kord tuli põhjast külma, siis lõunast troopilist õhku: õhutemperatuur kõikus –16,3 ja +8,5 kraadi vahel.

Uputustest me siiski ei pääsenud – Soomaale saabus talvine üleujutus ehk viies aastaag 20. novembri paiku ja 24. kuupäeval mõõdeti Halliste jõe veetasemeks Riisa jaamas 225 cm üle keskmise (veebruari oli see 325 cm).

Kui Soomaal oli üleujutus, siis Ida-Virumaal tabas Kohtla kaevandusmuuseumi juba tõeline uputus – asutuse maa-alune osa suleti, sest pumbad ei suutnud seda veest tühjaks imeda.

Ilmaelu on vahel ebaõiglane – kui paaris paigas oli veest kõrini, siis Väinamere veemajanduses valitses sel sügisel mäletatavasti pikk madalseis (vt 3. nov Maaleht).

Pole parata – ilm on kuri ja kaval, nagu teavad Haanjamaa mehed.